

APROB

_____/ semnat /____

Data „08” august 2019

Mihail COTOROBAI

Avocatul Poporului (Ombudsmanul)

RAPORT PRIVIND VIZITA PREVENTIVĂ PENITENCIARUL NR.3 LEOVA

03 iulie 2019

Raportul a fost elaborat de,
angajații Oficiului Avocatului Poporului,
Direcția prevenirea torturii:

- Lilian TUDOSAN, consultant superior, Direcția prevenirea torturii OAP
- Iurie DUBENCO, consultant superior, Direcția prevenirea torturii OAP
- Liudmila BODRUG, consultant principal, Direcția prevenirea torturii OAP
- Alexandru ZUBCO, Șef Direcție, Direcția prevenirea torturii OAP

A. INFORMAȚII GENERALE DESPRE VIZITĂ

În conformitate cu dispozițiile paragrafului 8 din Regulamentul de organizare și funcționare a Oficiului Avocatului Poporului aprobat prin Legea nr.164/2015 și a art.24, al.2 din Legea cu privire la Avocatul Poporului nr.52/2014, dispoziției Avocatului Poporului la 03 iulie 2019 a fost efectuată o vizită preventivă la Penitenciarul nr.3 Leova (în continuare P3).

Scopul vizitei: Vizita a avut drept scop monitorizarea situației privind respectarea drepturilor persoanelor aflate în custodie, etc. Echipa de vizită a monitorizat spațiile locative ale sectorului 3 (secția 1-2), sectorul 3 (secția 2), serviciul medical, izolatorul disciplinar (9 celule), sala de carantină și blocul locativ în reconstrucție.

Standarde de monitorizare:

- 1) Normele CPT;
- 2) Rezoluția CES nr.663 C (XXIV) din 31/07/1957 privind Ansamblul de reguli minime pentru tratamentul deținuților;
- 3) Recomandarea Comitetului de miniștri ai statelor membre, referitoare la Regulile penitenciare europene REC (2006)2;
- 4) Rezoluția ONU nr.43/173 din 09/12/1988 privind Principiile pentru protecția persoanelor aflate sub orice formă de detenție sau închisoare;
- 5) Rezoluția ONU A/RES/57/199 din 18/12/2002 privind Protocolul opțional la Convenția împotriva torturii și a pedepselor sau tratamentelor inumane sau degradante;
- 6) Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale (CEDO) (articolul 3), protocoalele la CEDO și jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului, Convenția europeană pentru prevenirea torturii și a pedepselor sau tratamentelor inumane sau degradante din 1987, precum și rapoartele Comitetului European pentru Prevenirea Torturii (CPT) privind situația din Republica Moldova;
- 7) Codul de executare / Statutul Executării pedepsei de către condamnați.

NOTĂ: Aspectele relatate în Raportul de vizită descriu exclusiv situația din ziua monitorizării!

B. INFORMAȚII GENERALE DESPRE INSTITUȚIE

Penitenciarul nr.3-Leova este amplasat în orașul Leova, str. Cahul 13. Este un penitenciar de tip închis, pentru detenția condamnaților majori de gen masculin. La momentul vizitei erau deținute 329 persoane pe un plafon de detenție de 307 persoane. Respectiv, **se atestă suprapopulare.** **Blocul nou** cu capacitatea de 110 locuri (câte 2 și 4 deținuți per celulă) urmează a fi dat în exploatare în anul curent. Au loc lucrări de finisare, care au târâgănat din cauza subfinanțării, etc. Se pare că în blocul nou nu vor fi plasați condamnații din P3, ci vor fi aduși alți condamnați din alte penitenciare. Această acțiune (în cazul realizării) va conduce la suprapopulare cu +110 persoane la plafonul de 307 persoane pentru P3 și va însemna detenția în condiții degradante a cel puțin 60 persoane deținute în sectorul 3 (secția 1 și 2). **O soluție optimă este imperios necesară.** La fel, pe teritoriul dintre blocurile vechi și blocul nou au loc lucrări de amenajare a terenurilor de sport.

C. COOPERAREA

Administrația P3 a manifestat deschidere și cooperare pe durata vizitei. Angajații OAP nu au avut restricții la accesul în instituție, secția medicală și spațiile de detenție. Angajații OAP au discutat

cu Directorul P3 (E. Caraman), șeful adjunct al P3 (I.Țurcanu), asistenta medicală (C.Gheorghîța), managerul responsabil de reconstrucția blocului nou, angajații și persoane aflate în detenție.

D. CONDIȚIILE DE DETENȚIE

D1. Suprapopularea penitenciară.

La momentul vizitei, potrivit datelor P3, în penitenciar se dețineau 329 de condamnați. Astfel, raportând suprafața dormitoarelor în raport cu numărul persoanelor găzduite în acestea, constatăm că are loc o încălcare a normelor minime de cel puțin 4 m² per deținut, respectiv suprapopulare cu 22 persoane. **Plasarea în continuare a condamnaților în instituția penitenciară urmează a fi LIMITATĂ, până la soluționarea problemei suprapopulării.** Asigurarea normei minime de spațiu locativ (4m²) în blocurile locative ale instituției rămîne o problemă incomodă și s-a transformat într-o deficiență sistemică a instituției penitenciare/ în general a sistemului penitenciar. La fel, din cauza suprapopulării și a condițiilor de trai se observă o tensiune inerentă în relațiile dintre deținuți. Pe acest fundal tensionat, au de suferit angajații instituției.

Potrivit Normelor CPT o închisoare suprapopulată presupune spații neigienice și strâmte, o lipsă constantă de intimitate (chiar și atunci când se folosesc utilitățile sanitare), activități reduse în afara celulelor ca urmare a unei solicitări ce depășește personalul și dotările disponibile, servicii medicale superaglomerate, tensiune crescută și mult mai multă violență între deținuți și între aceștia și personalul închisorii. Această listă este departe de a fi exhaustivă.

Astfel, concluzionăm că efectele adverse ale suprapopulării generează condiții de detenție inumane și degradante.

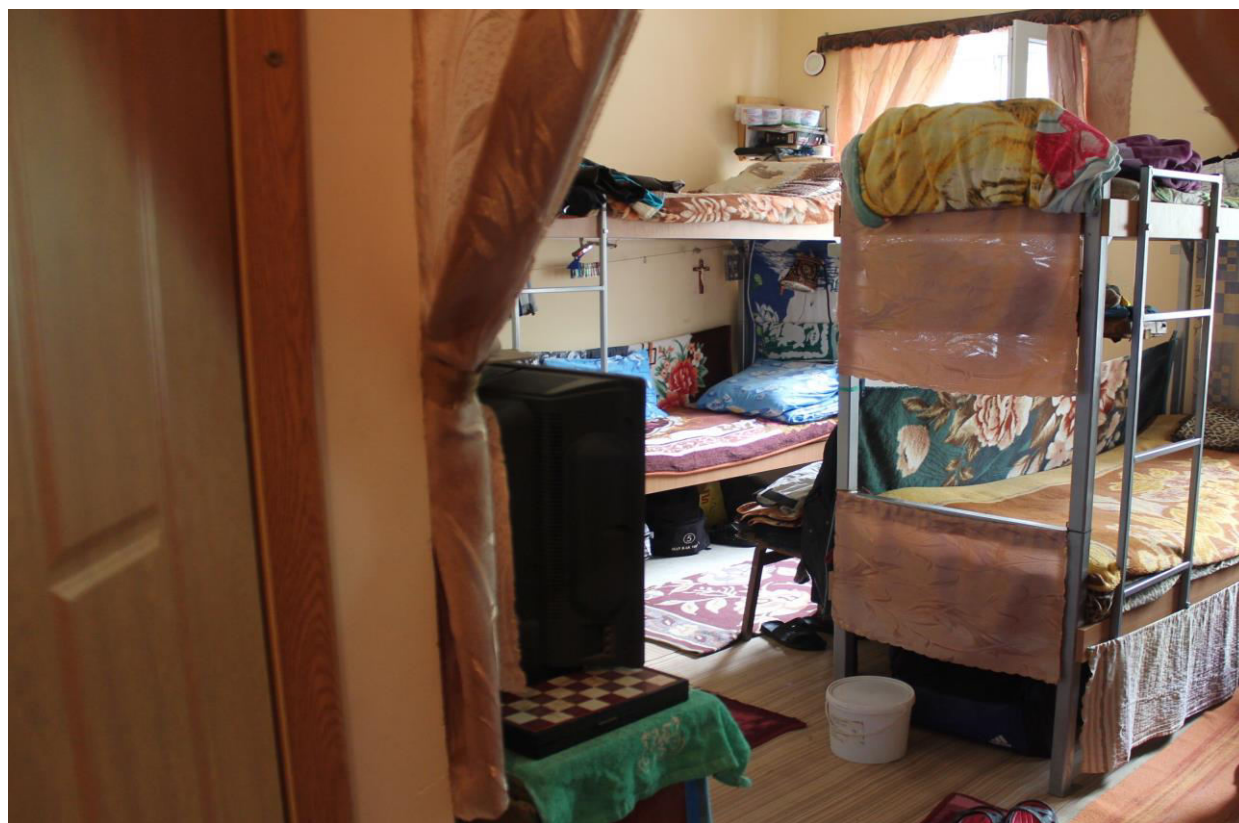
D2. Blocurile locative.

Sectorul 3 secția nr.1 constituie un dormitor de tip barac în care la momentul vizitei erau plasați 60 deținuți. În acest „dormitor” fiecărui deținut îi revine aproximativ câte 1.70 m² spațiu locativ. Dormitorul nu era aerisit și predomina fum de țigară. Pe pereții dormitorului și podea există **igrasie**. Paturile din dormitor sunt de două nivele acoperite cu păături pentru a asigura intimitatea. În acest dormitor deținuții nu dispun în deplină măsură de facilitățile utilizate zilnic de către condamnați, cum ar fi spațiul de dormit, spațiul de zi și instalațiile sanitare. Dormitoarele mari implică inevitabil incomodități deținuților în viața de zi cu zi, creând impedimente în organizarea condițiilor de regim pentru administrație. La începutul baracului este o încăpere separată în care se dețin două persoane, iar la capătul baracei se află o încăpere improvizată cu masă, scaune și dulapuri cu destinație de bucătărie comună. Aceeași situație se atestă în Sectorul nr.3 secția nr.2.

În sectorul nr.2 secția 2 a fost efectuată reparație în 2017. Din dormitoare de tip barac au fost reamenajate 9 dormitoare. În fiecare dormitor sunt plasați câte 9 - 6 deținuți. Cu toate acestea se observă o suprapopulare a acestor dormitoare. Starea sanitaro-igienică din acest sector în comparație cu dormitoare de tip barac este mai bună.

În această ordine de idei dormitoare mari și suprapopulate implică inevitabil o lipsă de intimitate a deținuților, în viața de zi cu zi. Mai mult, riscul de intimidare și violență este imens. Mai jos, unele imagini cu privire la situația din încăperile Sectorului 3 (secția 1-2) și Sectorul 2 (secția 2), precum și imagini de la blocul sanitar comun.

E. DREPTUL LA SĂNĂTATE

Primo, menționăm LIPSA medicului în P3, inclusiv a personalului medical calificat. La momentul vizitei, doar o singură asistentă medicală îndeplinea funcțiile respective pentru 329 condamnați!!! Aparent, mai mulți deținuți au menționat îngrijorări cu privire la oferirea îngrijirilor medicale de personal necalificat. O altă asistentă medicală se află în concediu. Lipsa angajaților medicali calificați este o problemă veche în instituția respectivă. Eforturile angajării personalului medical au fost soldate cu eșec. Este alarmantă situația în care toate funcțiile de medici sunt vacante. Specialiști ce ar asigura tratarea diferitor afecțiuni inclusiv mentale, în condițiile specifice mediului penitenciar în care detenția și lipsirea de libertate are efecte desocializate asupra deținuților și creează în timp grave probleme de sănătate. **O atare stare de lucruri este intolerabilă și contravine legislației naționale și normelor internaționale.**

În același timp, Blocul medical a fost recent renovat și dispune de cabinete medicale, cabinete pentru proceduri, cabinet stomatologic și izolator medical. Blocul medical din penitenciar se află separat de sectoarele locative. Serviciul medical urmează procedura de acreditare.

F. DETENȚIA ÎN CARANTINĂ

P3 are doar o singură încăpere destinată plasării temporare a condamnaților noi-sosiți în penitenciar (carantină). Spațiul respectiv se află în același bloc cu destinația de izolator disciplinar. Celula pentru carantină a fost renovată (reparații cosmetice) în 2017-2018. La momentul vizitei nu se deținea nici o persoană. Celula carantinei admite plasarea concomitentă a 12 persoane.

G. DETENȚIA ÎN IZOLATORUL DISCIPLINAR

Izolatorul dispune de 9 celule locative (a câte 2-4 paturi), baia, curtea de plimbări și biroul ofițerului de serviciu. La momentul vizitei în Izolatorul disciplinar se aflau 11 persoane:

- ✓ 1 condamnat - sancționat disciplinar (27.06-11.07.19);
- ✓ 10 condamnați - plasați în baza prevederilor art.206 Cod de executare (asigurarea securității personale a condamnaților, din motiv că au probleme cu alți deținuți din penitenciar).

Echipele de vizită au discutat în condiții confidențiale cu toate persoanele din izolator. Unii deținuți au pretins că administrația P3 nu a întreprins vreo acțiune pentru soluționarea problemei existente și din aceste considerente sunt nevoiți să se afle în condiții de izolare o perioadă îndelungată. Alții au invocat că nu au pretenții față de P3 și că detenția (chiar și de unul singur în celulă) solitară nu îi crează stare de frustrare, etc. Toți au confirmat că au acces la plimbare, baie.

La fel, echipa de vizită a monitorizat celulele din izolator, baia și curtea de plimbări. **În toate celulele Izolatorului au fost constatate condiții de detenție nesatisfăcătoare. Acestea fiind reprezentate prin încăperi înguste, geamuri mici (care limitează acces la lumina de zi), aer greu, umezeală sporită, fire electrice care atârnă pe perete și tavan, veceuri insalubre, lenjerie în stare deplorabilă, podea de beton, lumina artificială de o densitate slabă și plapome insalubre.**

În opinia echipei de vizită, o situație alarmantă o reprezintă condițiile materiale deplorabile în celulele nr.1 și nr.2. **În condițiile respective, NU este oportună plasarea vreunei persoane, inclusiv pe perioade scurte. La fel, menționăm că în ambele celule erau deținute persoane cu caracter autovătămător și violente. În opinia noastră, detenția în condițiile respective poate fi interpretată ca o formă de pedeapsă pentru comportamentul acestora. Mai mult, ambele persoane au menționat starea psihologică depresivă, posibil din cauza condițiilor de detenție.**

Așadar, condițiile sanitare igienice din celula nr.1 și celula nr.2 nu corespund prevederilor art.225 Cod de executare, care stipulează că încăperile destinate cazării deținuților trebuie să corespundă exigențelor de sănătate și igienă stipulate în normativele de construcții ale Republicii Moldova, inclusiv privind volumul, spațiul, iluminatul, încălzitul și ventilarea.

Celula nr.1 se află într-o stare deplorabilă. La momentul vizitei în celulă se deținea un condamnat din ziua de 14 mai 2019. Referitor la condițiile de detenție din celulă s-au constatat următoarele:

- ✓ betonul de pe pardoseală fiind stricat, simțindu-se umiditate sporită, urme de scurgere a apei, pereții și tavanul este murdar și deteriorat,
- ✓ sistemul de iluminare electrică reprezintă un risc semnificativ pentru sănătatea și securitatea persoanei plasate în această celulă, din motiv că firele electrice atârnă pe perete și tavan,
- ✓ lumina artificială este de o densitate mică,
- ✓ lenjeria de pat și salteaua erau murdare și aveau un grad avansat de uzură,
- ✓ patul deteriorat,
- ✓ geam mic, care nu permite pătrunderea luminii naturale și aerisirea adecvată a celulei,
- ✓ sistem de ventilare artificială lipsește,
- ✓ veceu insalubru.

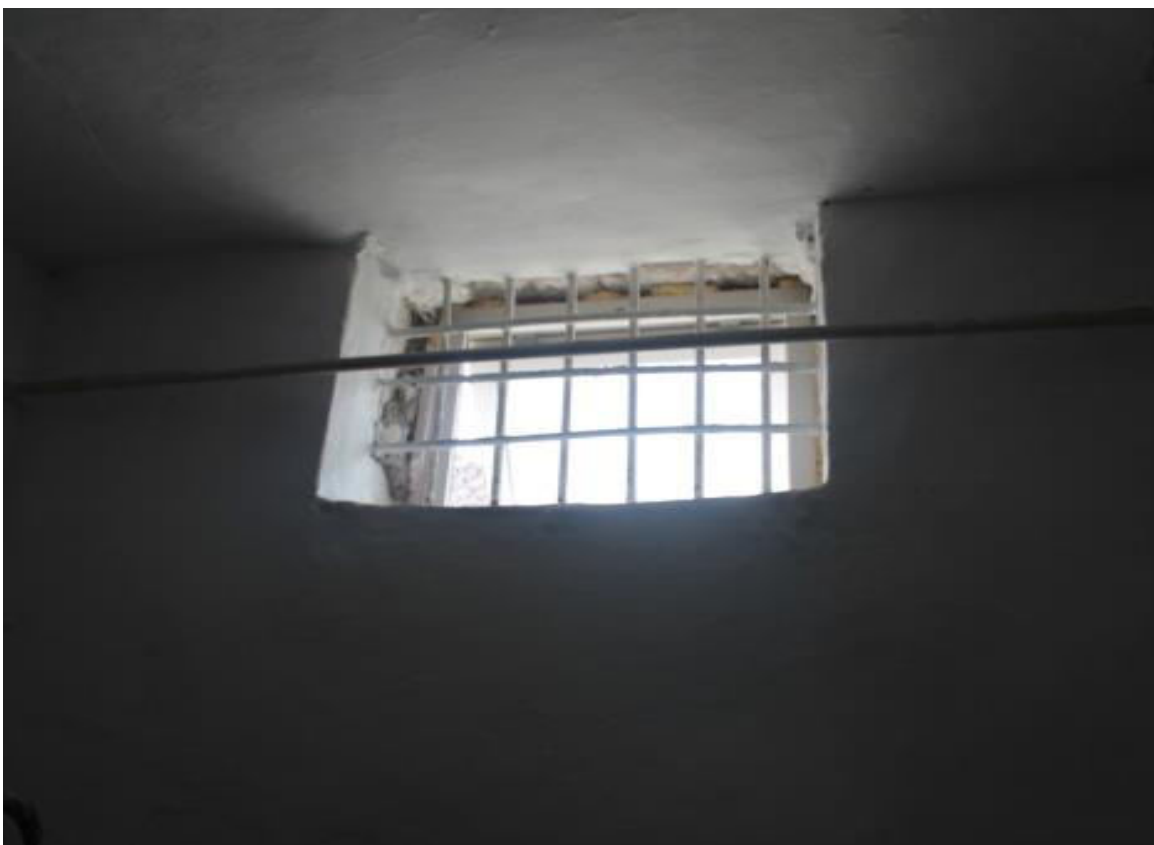

Celula nr.2 se află într-o stare deplorabilă. La momentul vizitei în celulă se deținea un condamnat. În urma discuției, condamnatul ne-a comunicat că a fost sancționat disciplinar și a fost plasat în această celulă pe un termen de 15 zile. Cu privire la condițiile de detenție din celulă s-au constatat următoarele:

- ✓ podea de beton,
- ✓ umiditate sporită, urme de scurgere a apei,
- ✓ lenjeria de pat și salteaua erau murdare și aveau un grad avansat de uzură,
- ✓ patul deteriorat,
- ✓ geam mic, care nu permite pătrunderea luminii naturale și aerisirea adecvată a celulei,
- ✓ lumina artificială este de o densitate mică.
- ✓ sistemul de ventilare artificială lipsește,
- ✓ lipsa scaunului în celulă,
- ✓ veceu insalubru.

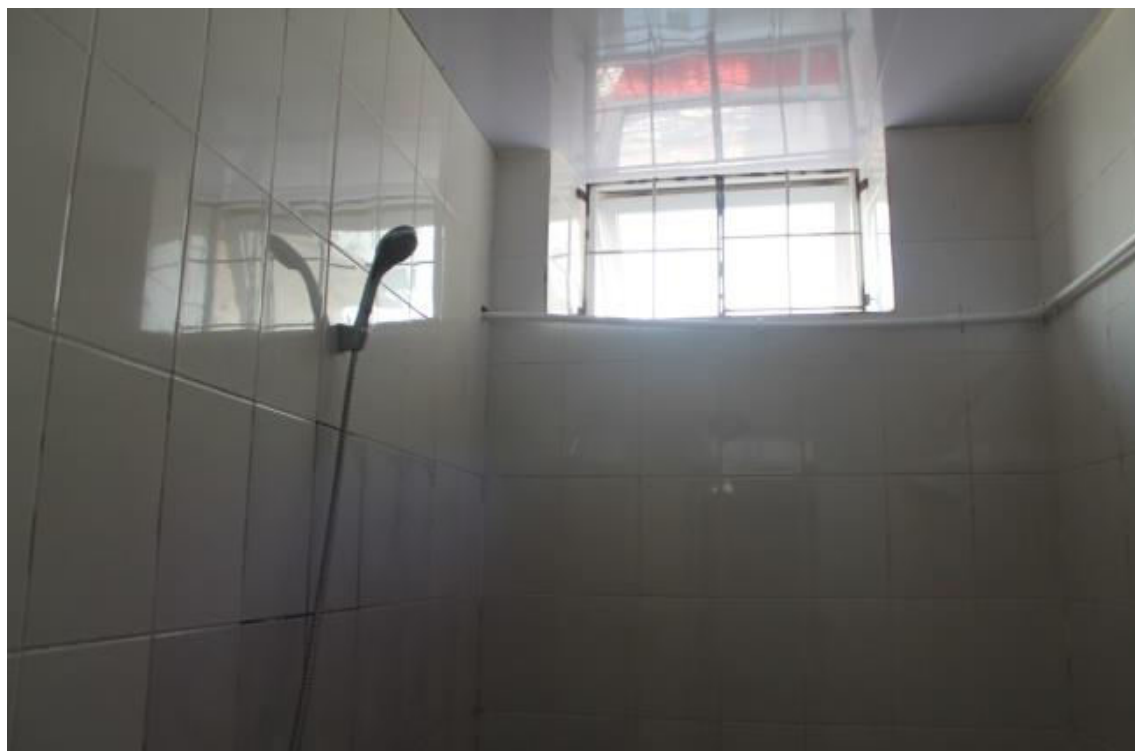
La fel, deținuții au exclamat că P3 nu pune la dispoziția persoanelor plasate lenjerie de pat.¹ Unii au menționat că hainele cât și lenjeria de pat sunt spălate de ei în celule, în timp ce alții au susținut că lenjeria de pat este transmisă la spălătorie în mod centralizat. Această situație provoacă întrebări privitor la accesul echitabil la serviciile de spălătorie disponibile în instituție!

O problemă abordată de către deținuți, este că administrația penitenciarului nu îi asigură cu îmbrăcăminte după sezon, iar hainele care au fost oferite erau de o mărime mai mare.² Pe holul Izolatorului este amplasată o baie. La momentul vizitei, condițiile sanitare erau satisfăcătoare. Potrivit condamnaților, accesul la baie este asigurat de cel puțin o dată pe săptămână. Este salutar că în perioadă estivală condamnații aflați la protecție au posibilitate să facă băie zilnic, la solicitare.

Statuăm că Normele CPT, stipulează condiții minime de detenție în toate locurile unde deținuților li se cere să lucreze sau să trăiască, ferestrele trebuie să fie suficient de mari pentru a permite deținuților să citească sau să scrie fără să-și strice vederea, beneficiind de lumină naturală în condiții normale. Aceleași cerințe se referă și la lumina artificială. Totodată, ferestrele vor fi astfel construite încât să permită pătrunderea aerului proaspăt în celulă. De asemenea, deținuții trebuie să aibă acces la toalete curate, în condiții decente și să dispună de posibilități adecvate de a se spăla.

¹ Atr. **227 Codul de executare al RM**: Îmbrăcăminte și lenjeria de pat ale condamnatului, (4) Fiecare condamnat este asigurat cu un pat și lenjerie de pat, care se schimbă cel puțin o dată pe săptămână.

² Art. **227 Codul de executare al RM**: Îmbrăcăminte și lenjeria de pat ale condamnatului, (2) În cazul în care condamnatul nu are îmbrăcăminte proprie după anotimp și nici mijloace financiare suficiente, administrația penitenciarului îi asigură gratuit o garnitură de îmbrăcăminte de modelul stabilit de către Administrația Națională a Penitenciarelor.

Potrivit prevederilor art.215 din Codul de executare, condamnatului, condițiile de deținere a căruia, în virtutea regimului sau a sancțiunii disciplinare aplicate, limitează aflarea lui la aer liber, i se acordă o plimbare zilnică cu o durată de cel puțin o oră, iar condamnatului minor, femeilor gravide și mamelor care au cu ele copii, precum și condamnatului bolnav de tuberculoză – de cel puțin 2 ore. Astfel de plimbări se fac într-un loc special amenajat pe teritoriul penitenciarului.

Așadar, izolatorul dispune de o curte pentru plimbări. Potrivit condamnaților, accesul la curtea de plimbări nu este restricționat. La solicitarea condamnatului, durata plimbării poate fi extinsă de la 2 și 3 ore pe zi.

Angajații Oficiului precizează că spațiile destinate pentru plimbare au suprafețe mici, tencuiala pe alocuri se surpă, fără condiții elementare (scaune, acoperiș de protecție în caz de ploaie, ninsoare sau soare). Totodată spațiile sunt folosite ca și loc amenajat pentru uscarea rufelor. Deținuții au declarat că în perioada ploioasă sau rece a anului deseori nu folosesc timpul destinat plimbărilor integral.

H. CONCLUZII/ PROPUNERI:

În conținutul *Observațiilor finale privind cel de-al treilea raport periodic al Republicii Moldova*, adoptate în cadrul reuniunilor 1600 și 1602 din 27 și 28 noiembrie 2017 de către Comitetul împotriva torturii, se accentuează că „ Republica Moldova trebuie să-și intensifice eforturile pentru a aduce condițiile din locurile de detenție la standardele internaționale, cum ar fi Ansamblul de reguli minime ale Națiunilor Unite pentru tratamentul deținuților (*regulile Nelson Mandela*), inclusiv prin asigurarea condițiilor materiale și de igienă adecvate pentru deținuți, inclusiv iluminare naturală și artificială suficientă, sisteme de canalizare și instalații sanitare adecvate, inclusiv veceuri și dușuri, încălzirea celulelor, ventilare suficientă, calitatea și cantitatea adecvată a mâncării, așternuturi, paturi și obiecte de igienă personală, îngrijire medicală, activități în aer liber și vizite ale membrilor familiei”.³

Avocatul Poporului amintește că, articolul 3 din Convenția Europeană pentru apărarea drepturilor omului și libertăților fundamentale impune autorităților o obligație pozitivă care constă în a se asigura că orice persoană privată de libertate este deținută în condiții care sunt compatibile cu respectarea demnității umane, că modalitățile de executare a pedepsei nu supun persoana în cauză unei suferințe sau unei încercări de o intensitate care depășește nivelul inevitabil de suferință inerent detenției și că, ținând seama de cerințele practice ale detenției, sănătatea și bunăstarea persoanei sunt asigurate în mod corespunzător.

În cadrul vizitei din 03 iulie 2019, au putut fi observate unele împrejurări ce indicau asupra efortului administrației penitenciare de a îmbunătăți condițiile materiale din sectorul 2, însă insuficiența critică de spațiu de detenție în penitenciarul nr.3, este de natură să constrângă administrația instituției să găzduiască deținuții în condiții materiale necorespunzătoare.

Sub acest aspect, în lumina competenței instituțiilor penitenciare, specificată la alin.(1) art.11 din Legea cu privire la sistemul administrației penitenciare, nr.300 din 21.12.2017, fiind organe ce asigură executarea pedepselor de către persoanele condamnate la închisoare sau la detențiune pe viață, precum și detenția provizorie a persoanelor față de care a fost aplicată măsura arestului preventiv sau sancțiunea arestului contravențional, ar rezulta că supraaglomerarea severă nu poate fi imputată exclusiv administrației instituției penitenciare.

Complementar, Comitetul European pentru prevenirea torturii și tratamentelor sau pedepselor inumane sau degradante în cel de-al unsprezecelea Raport general de activitate, a nuanțat: „**Faptul că un stat întemnițează un număr mare dintre cetățenii săi nu se poate explica într-un mod convingător printr-o rată ridicată a criminalității. Atitudinea generală a membrilor serviciilor responsabile cu aplicarea legilor și autoritățile judiciare trebuie, în parte, să fie responsabile. Trebuie, mai degrabă, revăzute legislațiile și practicile în vigoare în materie de detenție provizorie, de pronunțare a sentințelor, precum și multitudinea de sancțiuni non-privative de libertate disponibile. Aceasta este tocmai metoda preconizată de Recomandarea nr.R(99)22 a Comitetului Miniștrilor privind suprapopularea penitenciarelor și inflația populației din penitenciar.**”

³ Pct.18(c) din Observațiile finale privind al treilea raport periodic al Republicii Moldova, adoptate de Comitetul împotriva torturii la cea de-a 62-a sesiune (6 noiembrie – 6 decembrie, 2017)

Constatăm că, în pofida eforturilor depuse de administrația instituției penitenciare nr.3 pentru a îmbunătăți condițiile materiale din izolator, acestea suscită îngrijorări profunde ce comportă adoptarea unor măsuri administrative prioritare și decisive. Indiferent care ar fi dificultățile întâlnite la un moment dat, chiar și în prezența unei supraaglomerări severe a mediului penitenciar, faptul de a priva o persoană de libertate implică întotdeauna obligația de a fi responsabil de ea. Respectarea acestei obligații de către autoritățile naționale este cu atât mai importantă că, articolul 3 din Convenție nu prevede restricții și nu admite nicio derogare, nici măcar în caz de pericol public care amenință viața națiunii. **Aceleași îngrijorări se referă și la lipsa personalului medical specializat în instituția penitenciară. O soluție iminentă este PRIORITARĂ.** În plus, în scopul *protejării integrității fizice și psihice* „Statele nu doar trebuie să se abțină de la provocarea relelor tratamente, dar și să adopte/întreprindă *măsuri preventive*, necesare pentru a asigura integritatea fizică, psihică și bunăstarea persoanelor private de libertate.”⁴

În pct.10 al rezoluției nr.72/163 din 19 decembrie 2017, Adunarea Generală a Națiunilor Unite a accentuat, în mod special, obligația statelor *de a întreprinde măsuri prioritare, decisive și efective, necesare prevenirii actelor de tortură, tratamentelor și pedepselor inumane sau degradante. Urmare, a constatărilor în perioada vizitei, conducându-ne de prevederile art.24 a Legii nr.52/2014 cu privire la Avocatul Poporului (Ombudsmanul):*

SE PROPUNE:

- 1) A lua act de constatările și concluziile Raportului de vizită la P3 din 03 iulie 2019;
- 2) A emite un aviz cu recomandări formulat în temeiul articolului 24 (1) (2) din Legea Republicii Moldova cu privire la Avocatul Poporului (Ombudsmanul) nr.52 din 03.04.2014;
- 3) A remite Raportul de vizită autorităților responsabile: Administrației Naționale a Penitenciarelor, Penitenciarului nr.3 Leova pentru reacționare conform competenței;
- 4) A remite Raportul de vizită Curții de Apel Comrat și Judecătoriei Cimișlia, sediul Leova în cadrul examinării acțiunilor civile/penale privind constatarea violării art.3 al CEDO și/sau „recursului compensatoriu”;
- 5) A plasa Raportul respectiv pe pagina web a OAP pentru informare și diseminare.

Executori:

Lilian Tudosan,

Consultant superior, Direcția prevenirea torturii OAP

/ semnat /

Iurie Dubenco,

Consultant superior, Direcția prevenirea torturii OAP

/ semnat /

Coordonat,

Alexandru Zubco,

Șef Direcție, Direcția prevenirea torturii OAP

/ semnat /

⁴ CtEDO, cauza Mouisel v. Franța, 2002.